

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

Ernst Christoph Suttner, *Schismen, die von der Kirche trennen, und Schismen, die von ihr nicht trennen*, în *Repères Oecuméniques – Ökumenische Wegzeichen*. Publiés par l'Institut d'études œcuméniques de l'Université de Fribourg, nr. 15, 2003, 178 p.

Autorul, Ernst Christoph Suttner, născut în 1933 în Regensburg, a studiat în Regensburg (1953-1954), Roma (1954-1960), Würzburg și București. A fost hirotonit preot, la Roma, în Colegiul Russicum, în 1960. După ce o perioadă a funcționat în dioceza de Regensburg și ca lector și conferențiar la Institutul pentru teologie și istorie a răsăritului creștin din cadrul Universității Würzburg (1962-1975), a devenit titularul catedrei de Patrologie, Istoria și doctrina Bisericilor Răsăritene la Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Viena din 1975 până în 2002. Este, din 1979, membru al Comisiei Mixte internaționale pentru dialogul oficial teologic între Bisericile ortodoxe și catolice. Membru al Academiei austriece de Științe (1989) și membru în *Academia Scientiarum et Artium Europaea* (1991). A fost preotul comunității catolice de limbă germană în Moscova și a predat la nou înființata Catedră de Teologie catolică și ortodoxă din Moscova și St. Petersburg. A susținut cursuri de profil la mai multe universități din România (Alba Iulia, Arad, Cluj-Napoca, Oradea), devenind *Doctor honoris causa* al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca în 1999 și al Universității „1 decembrie 1918” din Alba Iulia, în 2003. În 2001 a obținut titlul de *Senator onorific* al Universității din Arad. Este, din anul 2000, inițiatorul și coordonatorul programului, susținut de Fundația *Pro Oriente* (Viena), de analiză a Unirii de la Brest și a Unirii Bisericii românilor transilvăneni cu Roma.

Autor al numeroase volume de studii de specialitate traduse în toate limbile de circulație¹, Ernst Christoph Suttner a adus importante contribuții și la teologia și istoria bisericească a românilor, volumul *Beiträge zur Kirchengeschichte der Rumänen*, Verlag Herold, Wien – München, 1978, fiind un excelent exemplu în acest sens.

Preocupările generale, speciale și repetate ale profesorului vienez, în ultimii 40 de ani, au avut ca temă centrală evoluția istorică a relației dintre creștinii răsăriteni și apuseni, unii pentru ceilalți, unii alături de ceilalți și unii împotriva celorlalți. Majoritatea lucrărilor Profesorului Suttner au fost elaborate pentru a servi înțelegerii reciproce dintre Biserici. Acesta este și scopul lucrării supuse atenției d-voastră: *Schismen, die von der Kirche trennen, und Schismen, die von ihr nicht trennen*.

Autorul reușește să expună felul în care, de-a lungul istoriei nici grecii, nici latinii nu s-au gândit să conteste celelalte părți eclezialitatea și momentele în care acest lucru s-a produs. Din această perspectivă lucrarea este centrată în jurul conceptului de *Schizmă*. Ce este o *Schizmă*; diversele categorii de *schizme*.

O parte esențială a lucrării face o expunere detaliată a **schimbărilor în concepția asupra schizmei și necesarele înțelegeri de-a lungul istoriei bisericii**. Profesorul Suttner are o perspectivă istorică, așa cum este stipulată *schizma* în Noul Testament și în perioada dinaintea conciliului de la Konstanz asupra concepției față de *schizmă* din timpul celor șapte concilii ecumenice ale Bisericii primitive (originare), continuând apoi cu perioada cuprinsă între Regatul lui Carol cel Mare și a Imperiului Romano-german, cu atenție specială asupra concepției privitoare la investitură. Modificările ce survin în percepția *schizmei*, în perioada expansiunii militare și a conciliilor generale de la Lateran și Lyon. O foarte utilă și nuanțată prezentare este cea referitoare la concepția Bisericii originare privitoare la *schizmele* din interiorul său din perspectiva: „*schizmelor*” papale; a *Reformei*; a „*schizmei*” de la Utrecht, precum și abordarea agitației vechilor catolici la granița conceptului de *schizmă*, precum și a felului în care Biserica catolică a reușit să evite o *schizmă* a tradiționaliștilor după conciliul Vatican 2.

Din punctul nostru de vedere o foarte utilă și pertinentă expunere este centrată în jurul **concepției în tradiția Bisericii Bizantine pentru schizmele din interiorul acesteia**. Este analizată dinamica centrifugală după căderea coordonării imperiale, din perioada imediat următoare căderii

¹ Inclusiv în limba română, vezi Ernst Christoph Suttner, *Relația alternantă dintre Bisericile Răsăritului și Apusului de-a lungul istoriei bisericești*. Prefață: I.P.S. Sa Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. Traducere: Diacon Mihai Săsăujan, Iași, Editura Ars Longa, 1998, 158 p.

Constantinopolului, 1453 și a implicațiilor politice și spirituale ale acestui eveniment asupra vieții bisericești pentru popoarele căzute sub dominația otomană; schimbările care au intervenit, precum și evoluția care a dus la proclamarea autonomiei Bisericii ruse; locul și rolul creștinilor de rit vechi din Rusia, precum și a „Bisericilor necanonice” moderne. Autorul discută, de asemenea, denotația: „adevărata ortodoxie”.

În același spirit, al evoluției și înțelegerii reciproce dintre cele două Biserici, a Răsăritului și a Apusului, profesorul Suttner face un excurs asupra modificărilor intervenite în accepțiunea concepției de *schizmă* așa cum au fost ele stipulate de conciliile de la Ferrara-Florența și Trento; concepția din perioada posttridentină, secolele 16 și 17; în secolele 18 și 19 ca și în prima jumătate a secolului 20. Nu în ultimul rând autorul vorbește despre mitul unei așa numite „mari *schizme*” ca explicație/înțelegere a adevăratei relații între Latini și Greci și concepția degajată în cadrul conciliului Vatican 2 de recunoaștere a celor două Biserici, cea Greacă și cea Latină, drept Biserici surori.

Partea a treia a lucrării este o expunere în acest sens, a **spiritului conciliului Vatican 2 după evidența căutare a unității**. Cronica dialogului teologic între cele două Biserici: scopul și calea dialogului: a. „dialogul iubirii”; b. „dialogul adevărului”; c. rezultatele de până acum al dialogului. De asemenea, este abordat și dialogul între catolici și bisericile precalcedoniană și preefesiană. Nu în ultimul rând, este explicat felul în care și-a imaginat Conciliul Vatican 2 conceptul de „Biserică Universală”.

Întrebările de fond ale lucrării sunt regăsite parcurgând fiecare filă a expunerii: unde găsim noi Biserica prin care Dumnezeu ne călăuzește? Există granițe care să împiedice îndrumarea? Ce a așteptat Dumnezeu și ce face Spiritul său; există sciziune în interiorul concepției Sale față de rolul Bisericii? În răspunsul la aceste întrebări și în spiritul ecumenic de înțelegere reciprocă între „cei doi plămâni ai Creștinătății” este centrată această carte.

LAURA STANCIU

Biserica medievală din Sântimbru, coordonatori: Eva Mârza, Ileana Burnichioiu, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2004, 78 p. + XXXIX pl., seria “Bibliotheca Universitatis Apulensis”, XI.

Este o certitudine faptul că, prin această apariție editorială, biserica din Sântimbru (județul Alba) devine un monument favorizat, cu mari șanse de a-și perpetua existența, după o mult prea lungă perioadă de dezinteres și chiar reticență a autorităților față de monumentele naționalităților conlocuitoare, atitudine care s-a dovedit fatală în cazul multor ansambluri arhitecturale transilvănene.

Beneficiară a unei cercetări interdisciplinare de înaltă clasă, biserica din Sântimbru a fost obiectul a trei ani de studii, inițiate de Catedra de Istorie a Universității “1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și finanțate prin intermediul unui grant câștigat în competiția din anul 2002 și care a presupus coroborarea rezultatelor obținute prin investigații arheologice, geologice, documentare și arhitectonice.

Considerat în principiu un monument bine cunoscut, pe seama căruia au fost construite o serie de ipoteze aparent de nezdruccinat (biserică fortificată, înconjurată de o curtină și un șanț de apărare, refăcută printr-o substanțială contribuție a lui Ioan de Hunedoara), este cu atât mai surprinzătoare și bine venită această lucrare în care, apelându-se pentru prima dată la o cercetare sistematică și indubitabil științifică, ne este înfățișată istoria veridică a monumentului, cu atât mai spectaculoasă cu cât ea nu se mai bazează pe presupuneri și supoziții.

Deși nu i-au fost descoperite toate secretele, se pare că istoria monumentului eclesastic de la Sântimbru nu a depășit-o pe aceea a modestei comunități catolice, ulterior reformate pentru care a jucat rolul de biserică parohială. Inventarul mormintelor cercetate ne dezvăluie o lume poziționată mai degrabă spre baza ierarhiei socio-economice a epocilor medievală și modernă, fapt reflectat și de aspectul superficial și de calitatea mediocră a lucrărilor executate la edificiul de cult. Această comunitate, lipsită de mijloace materiale consistente, a fost nevoită să apeleze la meșteri locali, care nu s-au dovedit suficient de pricepuți la prepararea mortarelor și execuția zidăriei, neajunsuri care, cu timpul, s-au transformat în adevărate pericole pentru integritatea construcției. O serie de degradări sunt consecințe tocmai ale acestei condiții artisanale a meșterilor, a căror lipsă de experiență în tehnica zidăriei și în alegerea materialelor de construcție a condus la incompatibilități fizico-chimice soldate cu grave degradări, accentuate ulterior de factorii poluanți care au însoțit dezvoltarea industrială din zonă.